

Szent források, folyók, tavak, tengerek

időszaki kiállítás a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban

„Áldott légy Urunk, Víz-Húgunkért, oly nagyon hasznos ő,
oly drága, tiszta és alázatos.” (Szent Ferenc Naphimnuszából)

A víz az élet forrása. A titokzatos és nélkülözhetetlen őselem. Föld, levegő, tűz és víz – az ókorban úgy tartották, ez a négy őselem alkotja a világunkat. Földünk felszínének több mint kétharmadát víz borítja. Ez az a folyadék, amely hordozza az embriót, csírasejtjét minden fejlődésnek és növekedésnek.

Ez az alapvető alkotórésze minden szerves anyagnak, így tehát életfontos-

ságú minden élőlény számára: embereknek, állatoknak, növényeknek egyaránt. Létezése életet, növekedést biztosít, hiánya halált és pusztulást hirdet.

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár 18. századi barokk Patachich-termében az idei évben Szent források, folyók, tavak, tengerek címmel nyílt időszaki kiállítás. **Látogatóink a tematikusan kiállított dokumentumokon keresztül megismerhetik a víz meghatározó szerepét az emberi életben, a történelemben, a nagy kultúrák, civilizációk kialakulásában, gazdag jelképrendszerét a különböző világvallásokban.**

Az ősvízről már a Teremtéstörténetben olvashatunk, a teremtés hajnalán Isten Lelkének lehelete lebegett a vizek fölött és minden javak forrásává tette. Az őstör-

ténet középpontjában a Biblia egyik legismertebb elbeszélése, a vízözön története áll. Az özönvíz bibliai történetétől a Vörös-tengeren való átkelésig, vagy Jézus megkeresztelkedésétől a lábmosás epi-

zódjáig a víz mindig az élet-ről, a megtisztulásról, az újjáteremtésről, a transzcendenciáról beszél nekünk. A Biblia képekkel illusztrált történetei elevenednek meg a kiállított 15-16. századi

ábrázolásokon, többek között Luther Márton Bibliafordításának 1541-es wittenbergi kiadásában, Hartmann Schedel nürnbergi orvos 1493-as Világkrónikájában. A hatnapos teremtéstörténet jellegzetes középkori ábrázolása látható egy 13. századi francia pergamen kódexben, vagy az özönvíz és Noé bárkájának metszete abban a kisméretű verses bibliai összefoglalóban, amelyet Hans Holbein metszeteivel díszítettek Lyonban 1543-ban.

Az ókorban Egyiptom a Nílus völgyében, Mezopotámia a Tigris és az Eufrátesz között terült el. Közös jellemzőik az öntözéses földművelés és ezzel kapcsolatban a folyók szabályozása, csatornák építése. A ókori Mezopotámiában, Egyiptomban és a görög-római mitológiában is kiemelt szerepe van a víznek. Az egyip-

tomai mitológiában Hápi a Nilus istene, Poszeidón a görög mitológiában a tenger királya; hatalma kiterjed a tavakra és a folyókra is. A kiállításban helyet kaptak a könyvtár gyűjteményében őrzött illusztrált mitológiai összefoglalások, ókori térképek, látványos művészettörténeti albumok. Joachim von Sandrart 17. századi német festő, rézmetsző gyönyörűen illusztrált művei közül kiemelkedő művészettörténeti forrás a Teutsche Akademie der edlen Bau-, Bild- und Malereikünste című két kötetben, Nürnbergben 1768-ban megjelent munkája.

Tisztító jelenésben jelenik meg a víz a különböző világvallásokban pl. a szent folyókban való fürdés, megmerítkezés rítusa, vagy a rituális fürdés, kézmosás. A hinduk szemében a Gangesz testesíti meg Gangát, a megtisztulás istennőjét, amelynek akár egyetlen cseppje is képes a hívő zárandokok lelkét földi bűneiktől megtisztítani. A muszlim hívők mindegyikének állandó kötelessége a rituális mosakodás, ezért városaikban már a középkorban igen fejlett fürdőkultúra alakult ki. A japán sinto szentélyek bejáratától nem messze egy tisztálkodásra alkalmas hely található, ahol a hívők kezét és száját mosnak, mielőtt megközelítenék a szentélyt. Olfert Dapper 1681-ben Nürnbergben megjelent Asia című művében, David Herrlieberger svájci kiadó és rézmetsző 18. századi metszetein a vízzel kapcsolatos hindu és buddhista szertartások elevenednek meg. Kína és Japán hit-

világáról gazdagon illusztrált művek egész sora pl. Arnoldus Montanus holland történész és Engelbert Kaempfer német orvos útleírása ad tájékoztatást. Georg Bodenschatz német teológus kiállított művében (Aufrichtig teutsch redender Hebräer. Lipcse, 1756.) a zsidók számára előírt rituális fürdésre kialakított fürdőről, a mikvéről olvashatunk.

A víz nélkülözhetetlen az emberi szervezetben, hiszen számos fontos feladatot kell ellátnia. Az emberi test működésével, az anatómiával és a gyógyítással kapcsolatos könyvek közül most számos orvostörténeti ritkaság is helyet kapott a kiállításban. A Hippokratész-Galénosz kódex 1360-ban készült. Hippokratész afo-

rizmáit és kórjóslatait, valamint Galénosz orvosi rendszabályait tartalmazza, Afrikai Konstantin fordításában és magyarázataival. Az egyik legszebb kötésű kódexünk egy német nyelvű kéziratgyűjtemény 314 lapon, amit Konrad Schrecken másolt egybe 1472-ben. A kéziratgyűjtemény nyolc jelentős munkát tartalmaz és többek között ebben olvashatjuk az „élet vízének” leírását. Andreas Vesalius De Humani Corporis Fabrica című 1555-ben Bázelen megjelent műve mérföldkő az orvoslás történetében.

A szent helyek az európai és a magyar keresztény kultúrában a búcsújáró helyek, ahol sokszor egy-egy forrás, kút áll a tisztelet középpontjában, vagy legalábbis fontos része annak. Legtöbb kegyhelyünk mellett szent kutat is találunk. Puteus

aquarum viventium. Élő vizek kútja, című Nagyszombatban 1743-ban magyarul megjelent könyv a máriavölgyi kegyhely csodáit tartalmazza.

A magyarországi fürdőkultúra több mint 2000 éves múltra tekint vissza. Az egykori fürdőépületek romjai, a freskók és a mozaikok is bizonyítják, hogy már a rómaiak is felfedezték, sőt használták is ezeket a gyógyforrásokat. A kiállításban látható Elias Oesterreicher disszertációja (Analyses aquarum Budensium. 1781.), amely 283 oldalon keresztül leírja a budai és más hazai források vizeinek vegyi összetételét. La Langue János 1783-ban magyar nyelvű kötetet adott ki a magyarországi orvosi vizekről. Nyulas Ferenc tanulmánya 1800-ban jelent meg Kolozsváron Az Erdély országi orvos vizeknek bontásáról közönségesen, amely az első magyar nyelvű, jelentős kémiai tárgyú mű. Látogatóink két 19. századi térképet is láthatnak a magyarországi gyógy- és ásványvizekről. Deutsch Ferenc ásvány-

víz-térképe 1849-ben jelent meg magyar nyelven. A szerző célja térképe elkészítésében az volt, hogy a 19. században feltárja, számba vegye a kifogástalan minőségű ásványvizeket, amelyek fogyasztása alkalmas betegségek megelőzésére, gyógyítására.

A tárlók között végigsétálva Bernard de Montfaucon ókori kutató művészi kivitelű albumai, és a térképészet történetének olyan nagy mérföldkövei, mint Abraham Ortelius, Gerardus Mercator világtérképei, vagy J. Baptist Homann, Matheus Seutter, Luigi Ferdinando Marsigli mapái gyönyörködtetik a látogatót.

Az időszaki kiállítás az ország egyik legszebb könyvtártermében, Patachich Ádám érsek 18. századi barokk olvasótermében 2014. március 22. és 2014. december 31. között tekinthető meg (hétfő kivételével naponta 9.00-17.00 óráig).

*Grócz Zita
Kalocsai Főszékesegyházi
Könyvtár*

SZENT TAMÁS KOMMENTÁRJA HAZAÉRKEZETT KALOCSÁRA

A Grósz József kalocsai érsek elleni per és az utána következő mellékpererek során számos műtárgyat, köztük a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár több értékes kötetét bizonyítékként vitték el eredeti őrzési helyéről. Egy ilyen mellékper során foglalták le *Capreolus Johannes: Szent Tamás kommentárok* című művének egyik kötetét. A négy kötetes mű 3. kötete az ÁVH köz-

reműködésével 1951-ben, a Grósz-per egyik mellékperében vált tárgyi bizonyítékká és később az Országos Széchényi Könyvtárba került. Az említett kötet „vándorútja-

ra” Szalai Béla cikke hívta fel a figyelmet (*Egyetlen tétel – Egy ősnymtatvány az ötvenes évek koncepciók pereinek útvesztőjében. Magyar Nemzet Magazin, 2013.*